

Veera Pelkonen

VAKAUTTA ENNEN LASTA

Mitä lapselle pitäisi pystyä tarjoamaan?

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Huhtikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Veera Pelkonen: Vakautta ennen lasta. Mitä lapselle pitäisi pystyä tarjoamaan?

Kandidaatin tutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2020

Suomalaisten syntyvyys on ollut ennennäkemättömässä laskussa vuodesta 2011 lähtien. Ilmiö on puhuttanut niin asiantuntijoita kuin kansalaisiakin ja syitä syntyvyyden laskuun on esitetty monia. Tässä tutkielmassa tahdon selvittää, voiko elämäntilanne olla esteenä perheellistymiselle lapsen edun näkökulmasta. Tutkimuskysymyksenäni on *mitä lapselle halutaan tarjota, sekä voisivatko lähtökohdat, joita lapselle tahdotaan tarjota, vaikuttaa lastanhankinta-aikeisiin*. Pysin tällä kysymyksenasettelulla tuomaan rinnakkaista näkökulmaa ajatukselle, jossa nähdään lapsen olevan este omalle elämälle. Esitän, että lastanhankinta-aikeiden lykkääminen ei tapahdu yksistään oman edun nimissä, vaan tämän ajatellaan olevan myös lapsen parhaaksi.

Tutkielma on toteutettu teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä Väestöliiton vuoden 2017 perhebarometriä varten kokoamasta litteroidusta haastatteluaineistosta. Teoreettisena viitekehyksenä olen hyödyntänyt Pierre Bourdieun pääomateoriaa ensisijaisesti käsitteellistämisen muodossa rajoittumatta kuitenkaan yksistään Bourdieun tulkintaan. Kolme neljästä muodostamastani pääluokasta on nimetty Bourdieuta mukailien kulttuuriseksi, sosiaaliseksi ja taloudelliseksi pääomaksi. Näiden rinnalle nousi aineistosta vielä neljäs pääluokka, jonka nimesin vakaudeksi. Hyödynsin Bourdieun teoriaa myös kuvailllessani näiden luokkien keskinäisiä suhteita, kuten resurssien keskinäistä vaihdettavuutta ja yhteisvaikutusta.

Tutkielmani perusteella lapsille halutaan tarjota mahdollisimman vakaat ja resursseiltaan moninaiset lähtökohdat. Epävakaa tai resursseiltaan puutteelliset lähtökohdat taas lykkäävät perheellistymisen toivottua ajankohtaa tuonemmaksi. Katson, että löytämäni tulokset tarjoavat tärkeän näkökulman suomalaisten syntyvyyden alenemista koskevien kysymysten tarkasteluun.

Avainsanat: syntyvyys, perheellistyminen, sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUSKYSYMYS & TEORIATAUSTA.....	5
2.1 Tutkimuksia lapsiperheköyhyydestä ja syntyvyydestä.....	6
2.2 Pierre Bourdieun pääoman muodot teoreettisena viitekehyksenä	8
3 AINEISTO JA MENETELMÄ	10
3.1 Vuoden 2017 perhebarometriin kerätty haastatteluaineisto	10
3.2 Teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	11
3.3 Anonymiteetti sekä käsitteiden eettisyys.....	12
4 TULOKSET	13
4.1 Kulttuurinen pääoma.....	14
4.2 Sosiaalinen pääoma	16
4.3 Taloudellinen pääoma	18
4.4 Vakaus.....	20
4.5 Resurssien vaihdettavuus.....	21
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	22
LÄHTEET	25

1 JOHDANTO

Viimeisen sadan vuoden aikana syntyvyyden taso on vaihdellut Suomessa muun muassa elinolosuhteiden, ehkäisyn ja yhteiskunnallisen tuen mukaan (Ritamies 2006). Vuodesta 2011 syntyvyyden lasku on kuitenkin ollut verrattain merkittävää ja vuonna 2018 suomalaisten kokonaishedelmällisyysluku oli tilastoidun historian matalin, kun lapsia syntyi vain 1,41 naista kohden (Tilastokeskus 2019). Suomessa ilmiötä on tutkinut erityisesti Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos. Esimerkiksi Väestöliiton teettämät perhebarometrit 2015 ja 2017 keskittyivät erityisesti hedelmällisessä iässä olevien lapsettomien tai yhden lapsen vanhempien lapsilukuhaaveisiin ja tulevaisuuden perhenäkymiin.

Suomalaisten syntyvyyden lasku on puhuttanut niin kansalaisia kuin tutkijoita. Esimerkiksi Helsingin Sanomiin on haastateltu niin asiantuntijoita (kts. esim. 27.9.2019, 4.3.2020) kuin lehden lukijoita (kts. esim. 13.10.2019) aiheen tiimoilta, jonka lisäksi Helsingin Sanomien mielipidepalstalla on julkaistu useita lukijoiden mielipiteitä (kts. esim. 2.10.2019) syntyvyyden alenemista koskien. Yhdessä tekijäksi nykyiseen syntyvyyden alenemiseen on ehdotettu muun muassa vapaaehtoisesti lapsettomien osuuden lisääntymistä. Useimmiten vapaaehtoinen lapsettomuus tunnutaan kuitenkin käsittävän ihmisen omaksi varhain tehdyksi rationaaliseksi päätökseksi, eikä niinkään tilanteeksi, johon on ehkä vain ajauduttu ja sittemmin sopeuduttu.

Osa heistä, jotka pitävät itseään vapaaehtoisesti lapsettomina, ovat hyvinkin voineet haaveilla omasta jälkikasvusta, mutta olosuhteet ovat hiljalleen nämä haaveet näivettäneet. Esimerkiksi toimittaja Heini Maksimainen esittää kirjassaan Vauvattomuusbuumi (2019), ettei lisääntyminen ole vain tahdonasia. Kirjan kolmannessa luvussa, joka on otsikoitu Me lykkääjät, Maksimainen havainnollistaa kuinka lapsia kenties haluava ei aina saa sovitettua raskautta ja vanhemmuutta muuhun elämään, kun opinnot ovat kesken, työllisyystilanne epävarma ja oman elämän rakentaminen ylipäättään aivan kesken. Tämä virittikin ajatuksiani omaa tutkielmaani ajatellen. Lähestyin käyttämäni Väestöliiton 2017 perhebarometria varten kerättyä aineistoa alun perin toisin kysymyksin, jotka myötäilivät Väestöliiton tulkintaa siitä, etteivät lapset sovi elämän muihin toiveisiin ja tavoitteisiin, kuten urakehitykseen tai liikkuvaan elämäntapaan. Muutaman haastattelun luettuani aloin kuitenkin havaita samoja teemoja, joista Maksimainen puhuu. Ehkä osa lapsettomista jää ilman jälkikasvua, koska elämä ei koskaan tunnu tarpeeksi valmiilta; entä, jos muu elämä tulee lapsen tielle?

Pian jätinkin aikaisemman tutkimuskysymykseni sikseen ja kysyin aineistoltani: mitä lapselle halutaan tarjota? Näiden linssien läpi tarkasteltuna lastenhankinta-aikeet ja yhä korkeammalle karkaava ensisynnyttäjien keski-ikä ei näyttäytynytkään enää pelkkänä omin ehdoin pidennettynä nuoruutena, kun parikymppiset haluavat vain juhlia, deittailla ja matkustaa ympäri maailmaa. Sen sijaan moni tuntui suovan, että epävarma ja tietyllä tapaa keskeneräinen elämä loppuisi pikemmin kuin oli odotettavissa. Aineistosta alkoi välittyä myös rinnakkainen tarina sille, jota Miettinen (2017) sille tulkitsi. Haastatellut eivät pohtineet ainoastaan asioita, joita tahtovat itselleen saavuttaa ennen perheellistymistä, vaan myös asioita, joita tahtoivat saada valmiiksi ennen lasta lasten vuoksi.

Seuraavassa luvussa esitän ensin tarkemmin, mihin tässä tutkielmassa syvennyn. Sen jälkeen esittelen aikaisempaa syntyvyyteen liittyvää tutkimusta ja lopuksi esittelen Pierre Bourdieun pääomateoriasta lainaamani teoreettisen viitekehyksen. Kolmannessa luvussa esittelen tarkemmin käyttämäni aineiston. Kerron myös sisällönanalyyseistä sekä siitä kuinka tämä menetelmä istuu omaan tutkielmaani. Lopuksi pohdin hieman käyttämieni käsitteiden eettisyyttä. Neljännessä luvussa puran saamani tulokset ja linkitän aineiston Bourdieun käsitteisiin. Viidennessä luvussa teen ensin lyhyen yhteenvedon tutkielmasta, jonka jälkeen pohdin tutkielman tuloksia sekä esitän mahdollisia jatko-tutkimuskohteita.

2 TUTKIMUSKYSYMYS & TEORIATAUSTA

Perehdyn tutkielmassani lapsiperheihanteisiin ja pohdin niiden mahdollista vaikuttavuutta lastenhankinnan lykkäämiseen tai jopa lapsettomaksi jäämiseen. Lapsiperheihanteilla tarkoitan ihanteita, joiden toivotaan toteutuvan omassa tulevassa lapsiperheessään. Perustan käsitykseni näistä ihanteista käyttämäni Väestöliiton haastatteluaineistoon. Ihanteet ovat tulkittavissa haastattelujen erilaisten kysymysten herättämästä keskustelusta, kuten pohtiessa mitä lapsiperhe tuo haastateltaville mieleen sekä millaiseen elämäntilanteeseen lapsi halutaan. Etsin tutkielmassani vastausta kysymyksiin *mitä lapselle halutaan tarjota*, sekä *voisivatko lähtökohdat, joita lapselle tahdotaan tarjota, vaikuttaa lastanhankinta-aikeisiin*.

Kysymys heräsi, kun silmäilin läpi Väestöliiton perhebarometrin (2017) haastatteluaineistoa, jonka sisältöä analysoin tarkemmin tulosluvussa. Haastatteluaineiston lisäksi olin kiinnittänyt huomiota vuoden 2015 perhebarometrijulkaisun taulukoihin, joista käy ilmi, että pienituloiset, alemmin koulutautuneet ja työttömät pitävät sekä ihanteenaan että henkilökohtaisena odotuksenaan muita väestöryhmiä pienempää lapsilukua (Miettinen 2015, 27, 50). Tosin sosiaaliluokista ainoastaan luokka

muu pisti silmään erityisesti muita pienemmällä aiotulla sekä ihanteellisella lapsiluvulla. *Muu* -luokkaan on sijoitettu ne ”työttömät, opiskelijat, koti-isät ja -äidit, sekä eläkkeellä olevat, jotka eivät osanneet liittää itseään mihinkään yhteiskuntaluokkaan”. Sen sijaan työväenluokkaan, alempaan keskiluokkaan, ylempään keskiluokkaan ja yläluokkaan sekä maanviljelijöihin itsensä sijoittaneet vastasivat keskenään melko samansuuruisia ihanteellisia sekä suunniteltuja lapsilukuja. (Em. 27, 50.) Tutkimuskysymykseni avulla haluankin saada selvyyttä siihen, voiko ero lastenhankintaihanteissa ja toiveissa selittyä ainakin osittain sillä, ettei lapsiperheihanteiden täytyminen näytä itselle mahdolliselta epävarman elämäntilanteen johdosta.

2.1 Tutkimuksia lapsiperheköyhyydestä ja syntyvyydestä

Suomessa lastenhankintaa ja -kasvatusta tuetaan suhteellisen hyvin vanhempien sosioekonomisesta taustasta riippumatta esimerkiksi tuloista riippumattomalla lapsilisällä sekä vanhempainvapailta. Suomessa on myös suhteellisen hyvä sosiaalinen turvaverkko sekä taloudellinen tukijärjestelmä pienituloisille ja vähävaraisille. Kuitenkin vuonna 2018 suomalaisista 11,8% oli pienituloisia, eli heidän käytettävissä olevat tulot olivat alle 60% väestön mediaanituloista (Tilastokeskus 2020). Pienituloisuus tai köyhyys on Suomessa useimmiten suhteellista köyhyyttä, jossa tulot eivät riitä normaalina pidettyyn yhteiskunnalliseen elintasoon. Absoluuttisesta köyhyydestä, jossa ravinnon, vaatetuksen ja asumisen vähimmäisedellytykset alittuvat, ei Suomessa juuri kärsitä. (Moisio 2006, 639.) On toki arvokasta, että suomalaiselle lapselle voidaan tarjota katto pään päälle, ruokaa sekä vaatteet, mutta suhteellisellakin köyhyydellä voi olla mittavia vaikutuksia ihmisen elämään.

Suomalaisten varallisuus mahdollistaa tai tekee mahdottomaksi eri asioita. Muun muassa Hakovirta & Rantalaiho (2012) ovat tutkineet sitä, miten taloudellinen eriarvoisuus vaikuttaa lasten arkeen ja kokemuksiin. Tutkimuksessa analysoitiin 5.- ja 8.-lukkalaisten lasten omia kokemuksia ja ajatuksia haastatteluina, kirjoitettuina eläytymistarinoina ja piirustuksina kerätyn aineiston pohjalta (em. 30, 32). Heidän kertomuksistaan tahdottiin selvittää muun muassa mitä 11–15-vuotiaat lapset pitävät välttämättömänä kulutuksena sekä miten taloudellinen eriarvoisuus ilmenee arjessa esimerkiksi ystävyysuhteiden muodostumisessa (em. 28, 80). Tutkimuksen mukaan lapset kokevat jäävänsä joissakin tilanteissa ikätovereidensa ulkopuolelle, kun vanhemmalla ei esimerkiksi oleteta olevan rahaa antaa luokkaretkiin tai vanhempi ei voi maksaa kalliimpia harrastuksia. Ulkopuolelle jäämisen lisäksi tämä voi tuottaa lapselle häpeän ja epäonnistumisen tuntemuksia. (Em. 15–16.) Vastaava kulutustaso mahdollistaakin tutkimuksen mukaan yhteisen tekemisen, jonka lisäksi taloudellinen samanarvoisuus tekee lasten keskinäisestä yhdessäolosta mutkattomampaa (em. 80–82).

Jani Erola (2010, 89) taas väittää luokkarakenteen olevan yhteydessä perherakenteeseen. Erolan mukaan (2010, 100–103) työväenluokkaisten lastensaanti on vähäisempää kuin muissa luokissa. Tähän saattaa Erolan mukaan vaikuttaa se, ettei työväenluokkaisten aika riitä perheen perustamiselle: lasten elättäminen vaatii rahaa, mikä taas vaatii riittävästi työtunteja. Tällöin perheelle ja lasten kasvatukselle taas ei jäisi tarpeeksi aikaa. Myös työväenluokkaisten epävakaammat parisuhteet voivat Erolan mukaan vaikuttaa lastensaannin vähäisyyteen. Joka tapauksessa huomio työväenluokan vähäisestä lastensaannista on mielenkiintoinen, sillä esimerkiksi Väestöliiton (2015, 26–27, 49–51) perhebarometrissa työväenluokka ei poikennut lapsilukuihanteiden tai -tavoitteiden suhteen muista sosiaaliluokista. Ainoastaan jo edellä mainittu luokka *muu* jäi keskimääräisten lapsilukutoiveidensa kanssa muista sosiaaliluokista jälkeen.

Suomalaisten syntyvyyden laskua on pohtinut myös Marketta Ritamies. Ritamies toteaa teoksessaan Sinappikylvyistä ehkäisy pilleriin (2006, 265), että naisten hormonaalinen ehkäisy teki lastenhankinnasta naisille aktiivisen päätöksenteon kohteen, sillä ehkäisy pillereiden syöminen olisi lopetettava tai kierukka poistettava ennen raskauden yrittämistä. Samalla erityisesti naiset ovat kouluttautuneet yhä korkeammalle ja antaneet enemmän arvoa työuralle, todennäköisesti osittain myös ehkäisyyn mahdollistamana (em. 273, 290).

Syntyvyyden laskua on syytä myös reflektoida niin yhteiskunnallisen ilmapiirin kuin nykyisten synnytysikäisten kokemusten kautta. Mikko Piispa on pyrkinyt tiivistämään 1980-luvulla syntyneitä y-sukupolvea yhdistäviä teemoja yhdeksään sanaan, joita hän käsittelee teoksessaan Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta (2018). Yhteen näistä sanoista, yltäkylläisyyteen, kietoutuu kiinnostavasti y-sukupolven lastenhankinta-aikeet. On mahdollista, että 1980-luvulla syntynyt y-sukupolvi saatuaan elää yltäkylläisen lapsuuden, tahtoo varmistaa yhtä huolettomat olot omille lapsilleen. Koska suomalaisten talous on kuitenkin kokenut kovia kolauksia y-sukupolven elinaikana, kuten 1990-luvun laman ja vuoden 2008 finanssikriisin, voi turvallisen ja yltäkylläisen lapsuuden varmistaminen omille lapsille edellyttää huolellisempaa valmistautumista esimerkiksi korkean koulutuksen ja työpaikan vakinaistamisen muodossa. (Em. 80–82.)

Tutkimukset, jotka koskisivat kulttuuristen ihanteiden tai paineiden vaikutusta lastenhankinta-aikeisiin, tuntuvat kuitenkin vaikealta löytää. Ennenmin tutkimuksissa on tarkasteltu kuinka taloudellisen tilanteen epävarmuus vaikuttaa lastenhankintaan niin työllisyyden kuin tulojen näkökulmasta. Esimerkiksi Hanna Sutela on tutkinut työsuhteen muodon vaikutusta suomalaisten perheel-

listymiseen. Väitöskirjassaan Määräaikainen työ ja perheellistyminen Suomessa 1984–2008 (2013, 151–152) Sutela toteaa määräaikaisten työsuhteiden vähentävän lastenhankintaa lyhyellä aikavälillä, kun kyseessä on esikoislapsi. Sutelan mukaan riski jäädä lapsettomaksi on otettava vakavasti erityisesti, kun kyseessä on julkisen puolen määräaikaiset työsuhteet. Verrattuna samanikäisiin vakinaisessa työsuhteessa työskenteleviin, määräaikaisissa työsuhteissa olevat niin miehet kuin naiset tulevat Sutelan mukaan vanhemmiksi keskimäärin vuotta myöhemmin. (em. 154–155.)

2.2 Pierre Bourdieun pääoman muodot teoreettisena viitekehyksenä

Tässä tutkielmassa aion tarkastella lastenhankinta-aikeita taloudellisten resurssien sekä sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kautta. Nämä käsitteet johdan edesmenneeltä ranskalais sosiologi Pierre Bourdieulta (1930–2002). Bourdieu katsoi, että pääoman käsittäminen ainoastaan taloudellisessa merkityksessä on puutteellinen näkökulma, joka häivyttää merkittäviä sosiaalisen maailman mekanismeja. Sosiaalisen maailman järjestystä ei ole mahdollista tavoittaa ilman symbolisen pääoman tarkastelua. (Bourdieu 1986, 15–16.)

Symbolisen pääoman Bourdieu (1986) jakaa sosiaaliseen ja kulttuuriseen pääomaan. Sosiaalisella pääomalla hän tarkoittaa olemassa olevia tai potentiaalisesti hyödynnettäviä resursseja, joita ammennetaan yksilön sosiaalisista verkostoista. Tiettyyn ryhmään kuuluminen sekä keskinäinen tunnistettavuus ovat keskeisiä sosiaalisen pääoman muotoja. Samalla ryhmään kuuluvuus rajaa ulkopuolelle ne, jotka eivät jaa tiettyjä vaadittuja ominaisuuksia, esimerkiksi samankaltaista perhetaustaa. Sosiaalisia verkostoja hyödyntämällä voi saada niin materiaalista kuin symbolista pääomaa. Sosiaalinen pääoma on pitkälti itse hankittua ja ylläpidettyä – toki esimerkiksi taloudellisista resursseista tai vanhempien asemasta voi olla hyötyä verkostojen muodostamisessa. (Em. 21–23.)

Koska sosiaalinen pääoma jää Bourdieun teksteissä vähemmälle huomiolle kuin kulttuurinen pääoma, on sosiaalinen pääoma saanut laajan kirjon erilaisia tulkintoja eri konteksteissa. Tämän vuoksi otan tuloksia analysoidessa avukseni myös amerikkalais sosiologi James Colemanin (1926–1995) tulkinnan sosiaalisesta pääomasta. Hieman Bourdieusta poiketen Coleman (1988, 98) pitää sosiaalista pääomaa yksilöä hyödyttävänä henkilökohtaisista suhteista ammennettavana resurssina. Tämän tutkielman kannalta kiinnostavinta on erityisesti lapsien ja perheiden keskeisyys Colemanin sosiaalisen pääoman teoriassa. Artikkelissaan *Social Capital in the Creation of Human Capital* (1988, 110–111) Coleman käsittelee muun muassa sitä kuinka vanhempien läsnäolo vaikuttaa lasten yhteiskunnalliseen integroitumiseen esimerkiksi koulumenestyksen kautta. Vanhempien fyysisen läs-

näolon tai vahvojen vanhempi-lapsisuhteiden puutteen Coleman sitä vastoin näkee haitallisena lapsen pääomalle (em. 111).

Kulttuurinen pääoma taas voi Bourdieun (1986) mukaan olla ruumiillistunutta, esineellistä tai institutionaalista. Ruumiillistunutta kulttuurista pääomaa voi olla esimerkiksi asemansa ilmentäminen tietynlaisella ulkoasulla, mitä Bourdieu kutsuu habitukseksi. Habitus on tiedostamatonta ja usein varhaisessa sosialisatiossa omaksuttua. Ruumiillistunutta kulttuurista pääomaa on myös yhteiskunnassa arvostettujen taitojen osaaminen, esimerkiksi instrumentin soittaminen. Arvostetun taiteen omistaminen on esimerkki esineellisestä kulttuurisesta pääomasta. Bourdieu itse syventyi kirjoituksissaan eniten koulutukseen, joka on keskeinen institutionalisoituneen kulttuurisen pääoman muoto. Vaikka kulttuurisen pääoman omaksuminen tapahtuukin pitkälti periytymisen myötä, on kulttuurista pääomaa mahdollista kerryttää myöhemminkin elämässä. Se vaatii yksilön omaa panostusta sekä ennen kaikkea aikaa, mutta hyvät taloudelliset lähtökohdat luonnollisesti edesauttavat myös kulttuurisen pääoman tavoittelua, kun aikaa ei kulu liiaksi elannon tienämiseen. (Em. 17–26.)

Bourdieu (1986) teoriassa taloudellinen pääoma onkin tulkittavissa merkittävimmäksi eri pääomien muodoista sen suhteen, kuinka paljon valtaa taloudellinen pääoma kantajalleen antaa. Taloudellinen pääoma ei ole ainoastaan rahaa, vaan siihen lukeutuu myös se omaisuus, joka on välittömästi vaihdettavissa rahaksi. Taloudellinen pääoma voi ottaa myös omistusoikeuden muodon. Toki kulttuurisella ja sosiaalisella pääomalla on merkitystä sen suhteen, miten taloudellista pääomaa on mahdollista hyödyntää, eikä taloudellista pääomaa ole mielekäästä tarkastella ottamatta huomioon sen taustalla vaikuttavia muita resursseja. Kuitenkin taloudellinen pääoma on näistä kolmesta pääoman muodosta helpoin saavuttaa, samalla avatessaan ovia toisenlaisen pääoman kerryttämiseen. (Em. 16, 24–26.)

Bourdieu (1986, 16) mukaan kulttuurinen ja tietyissä tilanteissa sosiaalinen pääoma on vaihdettavissa taloudelliseen pääomaan. On myös tulkittavissa, että taloudelliset resurssit ovat hyödyksi muita pääoman muotoja havitellessa. Tahdonkin käyttää tätä hieman laajempaa tulkintaa pääomien vaihdettavuudesta ja katson, että jokaisesta pääoman muodosta voi olla hyötyä toista tavoitellessa. Esimerkiksi riittävällä taloudellisella pääomalla voi saada kulttuurista pääomaa vapauttamalla itselleen aikaa työssäkäynniltä ja mahdollistamalla kulttuurin moninaisen kulutuksen. Oletan myös, että tietyllä kulttuurisella pääomalla voi saada sosiaalista pääomaa esimerkiksi samaa kulttuuria arvostavien piirissä. Lisäksi mukaillakseni aiemmin esittelemääni Jani Erolan (2010) artikkelia, taloudel-

linen pääoma voi myös mahdollistaa ajankäytön esimerkiksi perheen parissa, jolloin taloudellisella pääomalla voi saada sosiaalista pääomaa.

Bourdieuin luoma viitekehys tarjoaa ennen kaikkea käsitteelliset työkalut aineiston analyysiin. Näiden käsitteiden avulla pystyn kuvailemaan niitä erilaisia resursseja, joita haastatellut ilmaisevat haavansa lapsilleen antaa, sekä avaamaan näiden resurssien yhteenkietoutuvuutta. Koska metodologinen lähestymistapani on teoriaohjaava, eikä siis suoraan mihinkään teoriaan pohjaava, pääoman käsitteet tulivat analyysiin mukaan vasta rajatun aineiston sisältöä luokitellessa ja abstrahoidessa pääluokkien nimeämisen muodossa.

3 AINEISTO JA MENETELMÄ

Seuraavaksi esittelen käyttämäni aineiston kohderyhmän, keräystavan sekä mihin tarkoitukseen aineisto on alun perin kerätty. Tämän jälkeen siirryn metodologiaan. Esittelen sisällönanalyysin pääpiirteet Tuomen & Sarajärven (2018) mukaan, sekä miten olen tässä tutkielmassa soveltanut näitä suuntaviivoja. Lopuksi pohdin vielä keskeisten lapsiperheen perustamiseen liittyvien käsitteiden eettisyyttä ja soveltuvuutta tähän tutkielmaan.

3.1 Vuoden 2017 perhebarometriin kerätty haastatteluaineisto

Aineistonani käytän Väestöliiton vuoden 2017 perhebarometriä varten koottua haastatteluaineistoa. Aineisto on toteutettu fokusryhmähaastatteluina, joihin kutsuttiin 20–30-vuotiaita helsinkiläisiä ja oululaisia miehiä sekä naisia eri koulutustasoilta, jotta saataisiin mahdollisimman kattavasti näkemyksiä eri taustoista tulevilta ihmisiltä. Vastaajiksi päätyi 19–33-vuotiaita korkeammin ja matalammin kouluttautuneita, tosin miehet ja vähemmän kouluttautuneet olivat hieman aliedustettuina. Pienessä otannassa (n=50) myös työttömien osuus jäi niin vähäiseksi, etten koe tämän ryhmän äänen kuuluvan riittävästi tässä tutkielmassa. Haastateltaviksi kelpuutettiin lapsettomien vastaajien lisäksi korkeintaan yhden lapsen vanhempia, mutta ainoastaan yhdellä haastateltavalla oli lapsi. Oulu ja Helsinki valikoituivat kohdekaupungeiksi pääkaupunkiseudun matalan ja Pohjois-Pohjanmaan korkean syntyvyyden vuoksi, jotta näiden alueiden vastaajien mahdollisia yhtäläisyyksiä ja eroja lastenhankinta-aikeissa voitaisiin kartoittaa. (Rotkirch & Tammisalo & Miettinen & Berg 2017, 26–27.)

Fokusryhmähaastattelu on menetelmä, jota käytetään usein kvantitatiivisen tutkimuksen yhteydessä. Tällä tavalla käytettynä haastatteluaineisto tukee kvantitatiivista tutkimusta, esimerkiksi auttamalla

tutkimuskohteen ymmärtämistä. (Tilastokeskus.) Väestöliitto (2017, 26–29) on toteuttanut nämä haastattelut saadakseen ymmärrystä vuoden 2015 perhebarometrissä ilmenneisiin teemoihin seura-
ten ennalta suunniteltua temaattista haastattelurunkoa.

3.2 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Koska aineistoni oli lähtökohtaisesti suuri (12 haastattelua, 297 sivua litteroitua tekstiä) ja koin eri haastattelujen olevan niin kiinnostavia yhtäläisyyksiltään ja eroavaisuuksiltaan, en halunnut karsia analyysistäni yhtäkään haastattelua pois. Näin minulle jäi kandidaatin tutkielmaa ajatellen melko suuri määrä aineistoa läpikäytäväksi, jolloin sisällönanalyysi tuntui metodina järkevimmältä. Sisällönanalyysillä pystyn hahmottamaan kattavasti, minkä kaltaisia ajatuksia haastateltavilla on ollut tutkimuskysymykseeni liittyen. Sisällönanalyysin avulla voin koota eri haastatteluissa nousseet samankaltaiset teemat yhteen. Tuomi & Sarajärvi (2018, 117) määrittelevätkin sisällönanalyysin tekstimuotoisesta aineistosta löytyvien yhtäläisyyksien ja erojen tarkasteluksi, jonka tuottamat havainnot tiivistetään ja liitetään osaksi laajempaa kontekstia ja aiempia tutkimustuloksia.

Tuomen & Sarajärven (2018) teos *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* onkin toiminut analyysini ohjenuorana. Liikkeelle pääsin heidän muokkaamallaan Timo Laineen laadullisen tutkimuksen analyysin yleistä kuvausta seuraamalla (em. 104). Kuvauksen pohjalta aloitin aineiston käsittelyn poimimalla haastatteluista ne kommentit, jotka liittyvät tutkimuskysymykseeni. Toisin sanoen erittelin joukosta puheenvuorot, joissa mainittiin mitä pitäisi olla valmiina ennen lasta. Näinkin aineistoa jäi vielä 78 sivua. Tämän jälkeen kysyin jo rajatulta aineistoltani, mitä haastateltavat halua-
vat tarjota lapsilleen. Näin aineistosta karsiutui pois vanhempien itselleen tavoittelemat asiat, kuten urahaaveet, korkea tulotaso tai halu työskennellä ulkomailla, mikäli näiden tavoitteiden ei suoraan perusteltu tähtäävän myös lapsen saamaan hyötyyn. Tein tämän rajanvedon siitä huolimatta, että tutkimukset osoittavat esimerkiksi vanhemman kulttuurisen pääoman olevan periytyvää (kts. esim. Kallunki & Purhonen 2017). Toisin sanoen itselle hankittu sivistys, koulutus ja kulttuurisesti arvostetut kokemukset antaisivat huomaamattomasti kulttuurisia resursseja myös tuleville lapsille. Tämä ei kuitenkaan ole oman tutkielmani kiinnostuksen kohde.

Seuraavaksi pelkistin kommentit ensin itselleni luettavampaan muotoon esimerkiksi poistamalla täytesanoja ja saman asian toistoa. Luokitusten alkaessa hahmottumaan mielessäni, pelkistin kommentteja edelleen niin, että ne ilmaisevat mahdollisimman lyhyesti ja yksiselitteisesti kysymykseeni vastaavan sisällön. Vastoin Tuomen & Sarajärven (2018, 124) esittämää pelkistämisen esimerkkiä,

en pilkkonut pitkiä kommentteja useisiin pieniin kommentteihin, sillä koin kadottavani tällä tavoin jotakin oleellista kommenttien sisällöstä. Kaikki kommentit jokaisesta muokkausvaiheesta ovat minulla tallella, jotta voin tarvittaessa palata alkuperäisiin ilmaisumuotoihin ja polku ajatteluketjustani säilyy.

Pelkistysten jälkeen sisällönanalyysillä voi edetä muutamalla eri tavalla. Aineistoa voi esimerkiksi luokitella, teemoitella tai tyyppitellä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–107.) Itse päädyin teemoitteluun, koska olen kiinnostunut siitä, mitä eri aiheista on sanottu. En ole esimerkiksi kiinnostunut yksistään siitä, *onko* taloudellisella tilanteella merkitystä lastenhankinnan ajankohtaisuuden kannalta, vaan siitä, *miksi* jotkut kokevat taloudellisen tilanteen merkittäväksi perusteluksi lastenhankinta-aikeilleen.

Jäsensin pelkistetyt kommentit Tuomen & Sarajärven (2018, 124–127) esimerkin mukaan teemoitetaan samankaltaisiin alaluokkiin ja nimesin luokat teeman mukaan. Osa kommenteista sijoittui useampaan eri alaluokkaan, jos niissä mainittiin useampi kysymystäni vastaava asia. Eräässä kommentissa esimerkiksi mainittiin halu antaa lapsen harrastaa jopa kilpajoukkueetasolla. Tämän kommentin sijoitin sekä *harrastukset* että *paremmuus* -alaluokkaan, sillä kommentti ilmaisi halun tarjota lapselle harrastusmahdollisuuden ja samalla mahdollisuuden kehittää itseään keskivertoa paremmaksi.

Aineiston jäsenystävän lisäksi sisällönanalyysiä tehdessä on päätettävä toteutetaanko analyysi aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti vai teorialähtöisesti. Itse lähestyn aineistoani teoriaohjaavalla otteella, sillä haluan toisaalta antaa aineistolle tilaa ja pyrkiä tarkastelemaan haastatteluvastauksia mahdollisimman ennakkoluulottomasti. Toisaalta kaipaan kuitenkin tiettyjä teoreettisia käsitteitä avustamaan aineiston tulkinnassa ja antamaan esimerkiksi osviittaa siinä, miten aineistoa kannattaa luokitella. En kuitenkaan hyödynnä teoriaa tai teoreettisia käsitteitä sinällään ja annettuina, vaan sovittelen niitä aktiivisesti yhteen aineiston kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108–113.) Kuten jo teorialuvussa mainitsin, hyödynnän abstrahoinnissa sosiologi Pierre Bourdieun artikkelissa *The Forms of Capital* (1986) esittelemiä taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman käsitteitä. Erittelen tulosluvussa tarkemmin, kuinka nämä käsitteet istuvat tämän tutkielman kontekstiin.

3.3 Anonymiteetti sekä käsitteiden eettisyys

Olen allekirjoittanut käyttämästäni haastatteluaineistosta Väestöliiton kanssa aineistohallintasopimuksen, jonka mukaan käytän aineistoa ainoastaan tätä kandidaatin tutkielmaa varten. Poistan ai-

neiston muistitikultani ja koneeltani saatuni tutkielman valmiiksi, enkä luovuta aineistoa kolmansille osapuolille. Aineisto on valmiiksi anonymisoitu, joten minun ei tarvitse huolehtia haastateltavien yksityisyyden suojasta. Siteeratessani jotakin haastateltavaa vältän kuitenkin tämän taustatietojen antamista. Itselläni on tiedossa haastateltavien sukupuoli, ikä, onko hän opinnoissa tai työelämässä ja toisinaan myös ala, sekä paikkakunta, jolla haastattelu järjestettiin.

Katson tarpeelliseksi pohtia myös lisääntymiseen liittyvien käsitteiden käyttöä. Olen pyrkinyt välttämään lastenhankinnasta puhumista, sillä tämä termi pitää sisällään käsityksen siitä, että lapsia voidaan hankkia aikomusten mukaan. Siten se ei nähdäkseni ole sensitiivinen esimerkiksi niitä kohtaan, jotka yrityksistä huolimatta eivät saa lapsia tai joille lastenhankinta osoittautuu hankalaksi. Käsite ei myöskään huomioi lapsia, jotka saavat alkunsa ilman sen kummempaa aietta. Siksi pyrin puhumaan tutkielmassani lastenhankinta-aikeesta, jolloin se ei tyypistä lisääntymistä yksinkertaiseksi ja itsestään selväksi tapahtumaksi. Lastenhankinta-aikeen tarkastelu vastaa myös parhaiten tutkimuskysymykseni sisältöä. Toisinaan puhun myös perheellistymisestä sillä oletuksella, että perheellistyminen viittaa nimenomaan lapsiperheen muodostamiseen. Sinällään sana perhe ei kuitenkaan viittaa tässä tutkielmassa lapsiperheeseen, vaan käytän perhettä ja lapsiperhettä erillisinä käsitteinä. Käytän harkiten myös positiivisesti latautunutta termiä lastensaanti, jos käyttämässäni yhteydessä lapsen tulo on toivottavaa. Jos ja kun joudun pohtimaan lisääntymistä muilla termeillä, pyrin valitsemaan mahdollisimman sensitiivisiä ja lataukseltaan neutraaleja käsitteitä. Jos se ei ole jossakin yhteydessä mahdollista, yritän avoimesti pohtia käyttämäni käsitteen mahdollista ongelmallisuutta.

4 TULOKSET

Aineistostani nousee haastateltujen halu ja tarve perustaa perhe vakaalle taloudelliselle pohjalle, sekä kyetä tarjoamaan lapselle mahdollisimman hyvät lähtökohdat elämään. Konkreettisesti tällä tarkoitetaan esimerkiksi isolla pihalla varustettua omakotitaloa, lapsen mahdollisuutta harrastaa esimerkiksi urheilua tai pianonsoittoa sekä hienoimpien pelikonsolien hankkimista lapselle, jotta tämä ei kokisi jäävänsä mistään paitsi.

Muodostin rajatusta aineistosta yhdeksän alaluokkaa, jotka sijoitin kolmeen yläluokkaan. Yläluokkien nimeämisessä hyödynsin Pierre Bourdieun (1986) kolmea pääoman käsitettä: *kulttuurinen pääoma*, *sosiaalinen pääoma* sekä *taloudellinen pääoma*. Huomasin kuitenkin, että yksi alaluokka ei istunut luontevasti erityisesti mihinkään näistä pääoman muodoista. *Vakaus* oli usein aineistossa esiintyvä termi, joka sai hieman erilaisia määreitä – mikäli sitä määriteltiin lainkaan. Vakauden alle

lukeutuvat kommentit olisi joissain tapauksissa voinut sijoittaa myös kokonaan muiden alaluokkien alle, kuten *asumiseen*. Katsoin kuitenkin, että vakaus oli teemana niin merkittävä, ettei sitä voinut jättää analyysissä piiloon muiden luokkien sisään. Siksi vakaus jäi itsenäisesti tarkasteltavaksi luokaksi. Seuraavaksi esittelen luokitteluani taulukoiden avulla yläluokka kerrallaan. Luvun lopussa sidon luokituksia yhteen.

4.1 Kulttuurinen pääoma

KULTTUURINEN PÄÄOMA	HARRASTUKSET	Halu tarjota mahdollisuus harrastaa jopa kilpajoukkueetasolla
		Lasta ei haluta, jos tälle ei voi tarjota mitä tahansa harrastusmahdollisuutta rahanpuutteen takia
	PAREMMUUS	Lapselle pitäisi pystyä tarjoamaan mahdollisuus saavuttaa mitä tahansa
		Halu keskittyä kunnolla pariin lapseen, ei haluta omista lapsista keskivertoja

Taulukko 1. Kulttuurisen pääoman aineistossa saamat muodot.

Kulttuurinen pääoma sai kaksi alaluokkaa: *harrastukset* ja *paremmuuden* (taulukko 1). Alaluokista on taulukossa kaksi pelkistettyä esimerkkikommenttia. Bourdieu (1986, 19) ajattelee kulttuurisen pääoman olevan pitkälti perittyä tai vähintäänkin vaikeaa hankkia muilla keinoin. Myös Suomessa kulttuurisen pääoman on huomattu periytyvän vanhemmilta lapsille (kts. esim. Kallunki & Purhonen 2017, 105). Kuitenkaan tässä aineistossa haastateltavat eivät juuri maininneet haluavansa kerryttää omaa kulttuurista pääomaa, jota voisivat sittemmin kasvatuksen myötä siirtää lapsilleen. Omia kokemuksia haluttiin toki kerryttää ennen lapsen yrittämistä, mutta tätä perusteltiin lähinnä itsekkäistä syistä. Sen sijaan haastateltavat halusivat tarjota kulttuurista pääomaa lapsilleen taloudellisin keinoin.

Aineistossa useat ilmaisivat haluavansa tarjota lapsilleen harrastusmahdollisuuden, joko oman talouden puitteissa tai niin, että lapsi voi harrastaa mitä tahansa kustannuksista riippumatta. *Harrastuksissa* kommentoitiin myös lasten harrastamista jonkinlaisena kulttuurisena ideaalina suomalais-

sessä yhteiskunnassa; haastateltavat pitivät tärkeänä lapsen harrastuneisuuden mahdollistamista. Vastajat haluavat olla valmiita uhraamaan omaa aikaa ja rahaa lasten harrastuksiin pääsemisen vuoksi. Harrastuksia ei yleensä eritelty, mutta mainittuja harrastuksia olivat muun muassa jääkiekko, jalkapallo ja pianonsoitto.

Harrastukset tarjoavat lapselle toisaalta pääsyn suljettuun sosiaaliseen ryhmään, sekä, hieman harrastuksesta riippuen, mahdollisuuden kartuttaa jotakin arvossa pidettyä tietoa tai taitoa. Lapsen harrastuneisuuden ja harrastamattomuuden voi jo itsessään tulkita jonkinlaiseksi rajanvedoksi. Lapsi, joka ei voi harrastaa, jää paitsi tietyistä muiden lapsien jakamista kokemuksista. Tämä ilmenee esimerkiksi tutkielman toisessa luvussa esitellyn Hakovirran & Rantalaihon (2012, 55–56) tutkimuksessa, jossa haastatellut lapset pitivät harrastamista jonkinlaisena normina tai asiana, jota jokaisen lapsen kuuluisi tehdä. Erityisesti musiikki- ja liikuntaharrastuksia pidetään Hakovirran & Rantalaihon mukaan arvossa (em. 55). Kulttuurisen pääoman eräs ilmenemismuoto onkin ulossulkeminen (Lamont & Laureau 1988, 156; sit. Purhonen ym. 2014, 19).

Pohdin sitäkin, että lapsi voi saada harrastuksien kautta myös sosiaalista pääomaa verkostoitumalla toisten lasten tai esimerkiksi opettajan tai valmentajan kanssa. Nämä ihmissuhteet voivat olla välittömästi tai myöhemmin elämässä lapsen hyödynnettävissä. Nämä harrastusten kautta muodostetut ihmissuhteet ovat kuitenkin arvokkaita nimenomaan yhteisen harrastuksen kautta. Nämä sosiaaliset suhteet saavat siis arvonsa ja hyödynnettävyytensä jaetun kulttuurisen pääoman kautta. Siksi harrastuneisuus kuuluu enemmän kulttuurisen kuin sosiaalisen pääoman alle.

Paremmuus pitää sisällään kommentteja, joissa mainittiin halu panostaa omaan lapseen. Tämä saattoi tarkoittaa haavetta pienestä lapsiluvusta, jotta esimerkiksi ajallisia ja taloudellisia resursseja riittäisi paremmin jokaiselle lapselle. Taloudellisia resursseja mainittiin tässä yhteydessä haluttavan käyttää esimerkiksi perheen yhteisiin lomamatkoihin tai kalliisiin harrastusvälineisiin. Kommentteissa saatettiin todeta myös suoraan halu tehdä omista lapsista keskivertoa parempia. *Paremmuuden* alle sijoitin myös ne kommentit, joissa todettiin halu tarjota lapselle mahdollisuus saavuttaa mitä tahansa. Joku vastaaja koki myös, että vanhemman koulutus, työssäkäynti ja tietyllä tavalla vietetty vapaa-aika olivat edellytyksiä lapsen hyvälle lähtökohdille.

Lapsen paremmuutta koskevat kommentit ovat mielenkiintoisia hyvinvointivaltion kontekstissa. Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa eräs keskeinen ajatus on ollut lähtökohtien tasa-arvon saavuttaminen kaikille lapsille, jolloin lapsen perhetausta ja sosioekonominen asema ei ehkäisisi lapsen

mahdollisuuksia saavuttaa haluamiaan asioita. Tutkimukset (kts. esim. Keskipetäjä & Witting 2016; Härkönen 2010) kuitenkin osoittavat, että vaikka yhteiskunta sinänsä mahdollistaisi esimerkiksi kenen tahansa korkean koulutuksen ilmaisilla opinnoilla, opintorahalla ja matalan koron opintolainalla, korkeakouluun hakeutuminen on sittenkin pitkälti riippuvaista henkilön taustoista. Voi olla, että paremmuuspuhe liittyykin juuri siihen, että haastateltavat haluavat osaltaan myös kannustaa tulevia lapsiaan tavoittelemaan mitä tahansa.

4.2 Sosiaalinen pääoma

SOSIAALINEN PÄÄOMA	PERHESUHTEET	Ajan riittämättömyys lapsen kanssa ololle (opinnot + työ) este lastenhankinnalle
		Haluaisi, että molemmat vanhemmat olisivat läsnä lapsen elämässä
	ASUMINEN	Haluaisi lapsilleen heti turvallisen ja kodin tuntuksen omakotitalon
		Turvallinen ja varma ympäristö lapselle
	TERVEYS	Äidin taloudellisista syistä pakko mennä töihin aiemmin kuin olisi lapselle tutkimusten mukaan suotuisaa

Taulukko 2. Sosiaalisen pääoman aineistossa saamat muodot.

Sosiaalinen pääoma sai alleen kolme alaluokkaa: *perhesuhteet*, *asuminen* ja *terveys* (taulukko 2). On jokseenkin kiisteltyä, mitä sosiaalinen pääoma pitää sisällään ja moni teoreetikko ja tutkija on antanut käsitteelle oman määritelmänsä. Bourdieun (1986, 21) määritelmän mukaan sosiaalinen pääoma tarkoittaa niitä ihmissuhteita, joita yksilö voi hyödyntää tavoitellessaan erilaisia itselleen edullisia asioita. Ryhmän jäsenyys ja keskinäinen tunnistettavuus muodostavat tässä keskeisen resurssin. Tulkitsen itse sosiaalista pääomaa näistä lähtökohdista jokseenkin laajasti ja tarvittaessa hieman muiden tulkintoja mukaillen.

Perhesuhteet lienee alaluokista ilmeisin sosiaalisen pääoman alle sijoittuva ryhmä, sillä se käsittelee ihmissuhteita suoraan. Moni haastateltava toi esiin halun muodostaa läheinen suhde lapseensa,

mahdollisesti yhtä paljon itsensä kuin lapsen vuoksi. Useat korostivat lisäksi toivetta siitä, että myös kumppani olisi läsnä lapsensa elämässä. Joku totesi, etteivät lastenhoitaja tai hienoimmat tavat ja laitteet korvaa lapselle oman vanhemman läsnäoloa. Näitä ajatuksia tukee James Colemanin (1988, 110–111) sosiaalisen pääoman teoria, jonka mukaan vanhempien sekä fyysinen että henkinen läsnäolo on keskeistä lapsen käytettävissä olevalle pääomalle sekä yhteiskuntaan integroitumiselle. Colemanin mukaan myös esimerkiksi toisen vanhemman puuttumista tai runsasta poissaoloa voidaan pitää rakenteellisesti puutteellisena perheenä (em. 111).

Asuminen tietyllä alueella on myös sosiaalinen resurssi. Lapsi kuuluu tällöin tiettyyn naapurustoon ja naapurustossa asuvien ihmisten ryhmään. Tietyillä asuinalueilla taas voi asua hyvin homogeenistä väkeä, jos esimerkiksi alueen talot tai asunnot ovat kutakuinkin samaa hintaluokkaa ja ilmentävät samankaltaista elintasoja. Tällöin asuinalue muodostaisi lapselle mahdollisesti verrokkiryhmän ja tietynlaisen identiteetin. Bourdieuta (1986, 21–23) mukaillen asuinympäristö liittyy siis lapsen tiettyyn tunnistettavaan ryhmään, jonka jäsenyydestä lapsi voi välittömästi tai myöhemmin elämässään hyötyä. Haastatteluvastauksissa asumisen tärkeyttä perusteltiin kuitenkin enimmäkseen kotoisuudella, vakaudella ja turvallisuudella. Jotkut myös ajattelivat lapsuuden olevan parempi, jos sen saa viettää maalla enemmän kuin kaupungissa. Maaseudun paremmuutta tai kaupungin huonommuutta ei tarkemmin avattu, ellei vastaaja ollut itse asunut maaseudulla lapsena ja halusi tarjota samankaltaisen lapsuuden myös omalle lapselleen. Osa haastatelluista myös totesi esimerkiksi omakotitalon ja suuren pihan liittyvän heidän mielikuvissaan lapsiperheisiin, joten mahdollisesti kaupunkiasuminen ei istu näihin mielikuviiin tilavista ympäristöistä. Kommentit lapsiperhemielikuvista eivät kuitenkaan sisälly varsinaiseen analyysiini, jonka kommentit rajasin koskemaan omaan perheellistymiseen liittyviä asioita. Siten pohdinta maaseudulla asumisen paremmuudesta jää melko löyhäksi spekuloinniksi.

Kommenteissa pohdittiin myös sosiaalisten suhteiden vaikutusta terveyteen. Esimerkiksi äidin tarve mennä töihin taloudellisten resurssien puutteesta pakottaa viemään lapsen päivähoitoon varhemmin, kuin vastaaja oli jostakin tutkimuksesta ymmärtänyt olevan lapsen kehitykselle suotuisaa. Kommenteissa mainittiin myös halu saada lapset nimenomaan Suomessa, jossa sosiaali- ja terveystalvet ovat esimerkiksi äitiyshuollon suhteen laadukkaalla tasolla. Vaikka hyvinvointivaltio sosiaalisena resurssina poikkeaaakin jossain määrin Bourdieun sosiaalisen pääoman määritelmästä, katson kuitenkin, että suomalaisille Suomen valtio tarjoaa lapsensaantiin ja -kasvatukseen liittyen sen kaltaista sosiaalista tukea, jota suomalaiset voivat hyödyntää välittömästi ja josta on hyötyä myös myöhemmin elämässä erilaisia etuja tavoiteltaessa.

4.3 Taloudellinen pääoma

TALOUDELLINEN PÄÄOMA	RAHA	Ei haluta lapsen tai itsen joutuvaan murehtimaan rahan riittävyydestä
		Opiskelijana ei ole riittävän taloudellisesti omavarainen olo lapselle
	TAVARAT	Tavoitteena hyvä toimeentulo, jotta lapsi saa hienoimmat laitteet
	ELINTASO	Ei haluta lapselle tai itselle keskimääräistä matalampaa elintasoa, opintotuella ei voi tarjota lapselle tarpeeksi korkeaa elintasoa
		Haave, että lapsiperheeksi olisi kaunista ja rikasta, hieno koti, voisi palkata siivoojan; ei halua voida huonosti, kun on lapsia
		Lasta ei haluta, jos tälle ei voi tarjota mitään tahansa perustarpeita rahanpuutteen takia

Taulukko 3. Taloudellisen pääoman aineistossa saamat muodot.

Taloudellisen pääoman alle sijoittuivat *raha*, *tavarat* ja *elintaso* (taulukko 3). Raha kuuluu jokseenkin ilmeisesti tämän yläluokan alle, mutta tavaroita sain pohtia hieman enemmän. Haastateltavien kommentteissa tavarat tarkoittivat nimenomaan kalliita välineitä ja hienoimpia PlayStationeita. Tämän perusteella päädyin sijoittamaan *tavarat* taloudellisen pääoman alle, sillä nämä mainitut tavarat ilmaisevat lapsen perheellä olevan taloudellista pääomaa. *Tavarat* -alaluokkaan en ole sijoittanut niitä kommentteja, joissa lapselle tarjottavat tavarat mainittiin osana perustarpeiden turvaamista, sillä näillä tavaroilla viitattiin aivan erilaisiin tavaroihin – sellaisiin, jotka eivät symboloi statusta tai vaurautta, vaan jotka ovat oleellisia lapsen hyvinvoinnin kannalta, kuten toppapuku.

Rahaa käsittelevissä kommentteissa ei mainittu halua tarjota lapselle itselleen rahaa. Enemminkin näiden kommenttien ytimessä oli halu tarjota lapselle vauras ympäristö tai lapsuus, jossa ei tarvitse murehtia vanhempien rahanpuutteesta. Osassa kommentteista taas sanottiin suoraan, ettei lasta aiota

yrittää, ennen kuin toimeentulo on turvattu tai rahaa on riittävästi. Riittävän määritelmä sai toki monenlaisia tulkintoja: yhdelle opintotuella tai vanhempien avustuksella elämisen ollessa riittävää toiselle ei riittänyt edes se, että vain toinen pariskunnasta oli vakituisissa töissä.

Rahaa käsittelevät kommentit kytkeytyivät monesti myös ajatukseen ihanteellisesta elintasosta, joka pitäisi saavuttaa ennen lasten tuloa. *Elintaso* kuvastaa vanhempien halua tarjota lapselleen jokseenkin vauraat elinolosuhteet. Joissakin kommenteissa todettiin suoraan, ettei lapselle haluta keskimääräistä matalampaa elintasoja tai että omankin elämän tason pitäisi ennemmin kasvaa kuin laskea lasten myötä. Aineiston muissa kommenteissa, jotka eivät päätyneet lopulliseen analyysiini, pohdittiin myös, kuinka mediassa esitetään useimmiten todella idyllistä perhekuva ja kuinka vähävaraisemmista perheistä puhutaan julkisuudessa lähinnä säälien. Myös vanhempainvapaakeskustelun koettiin kulkevan pitkälti keskiluokkaisen naisen ehdoilla. Osa vastaajista totesi myös suoraan kokevansa painetta suomalaisista lapsiperhe- ja työelämäihanteista.

Toisaalta *elintasaan* päätyivät myös ne kommentit, joissa lapselle tahdottiin kyetä tarjoamaan vähintäänkin perustarpeet. Kuvaukset perustarpeista eivät indikoineet keskimääräistä korkeampaa elintasoja, mutta käsitys siitä mitä määritellään perustarpeiksi muotoutuu kulttuurisessa kontekstissa, jossa vallitseva keskimääräinen elintaso näyttelee merkittävää roolia. Vaikka aluksi erillisenä ollut *perustarpeet* -luokka eriaakin korkean elintason kommenteista niin sanottujen lapsille tarjottavien asioiden minimivaatimuksissa, koen perustarpeiden olevan osa yhteiskunnan elintasoja.

Jos taloudellisen pääoman alle sijoittuneita kommentteja tulkitseisi kaikkia yhdessä, voisi karkeasti todeta haastateltujen kaipaavan omavaraisuutta vähintäänkin lähitulevaisuudessa. Toisin sanoen lapsen synnyttyä tuilla eläminen saattoi olla joillekin hyväksyttävä tilanne esimerkiksi opintojen aikana, mutta pidemmän päälle raha pitäisi ansaita itse. Osa totesi omien vanhempien voivan tarvittaessa avustaa rahallisesti, mutta toisaalta tätä ei koettu mielekkääksi vaihtoehdoksi. Juuri kukaan ei myöskään uskonut esimerkiksi lapsilisien korotuksen vaikuttavan rohkaisevasti lastenhankinta-aikaisiin. Voisi siis tulkita, että haastateltavat näkevät suomalaisen lapsiperheen taloudellisesti omavaraisena yksikkönä. Näkemykset siitä, minkälainen elintaso näin olisi tarkoitus saavuttaa sen sijaan vaihtelee. Tämä taas saattaisi selittää toisen luvun alussa mainitsemani vuoden 2015 perhebarometrin sosiaaliluokka *muun* keskimääräistä alhaisemmat lapsilukuihanteet ja -aiheet. Luokkaan *muu* kuuluessa ”ne työttömät, opiskelijat, koti-isät ja -äidit, sekä eläkkeellä olevat, jotka eivät osanneet liittää itseään mihinkään yhteiskuntaluokkaan” voidaan tulkita tämän luokan sisällä olevan keskimääräistä enemmän taloudellista epävarmuutta sekä tulonsiirroista riippuvaisia ihmisiä (Miet-

tinen 2015, 27, 50). Tämä taas ei haastatteluaineiston perusteella mene yksin taloudellisesti vakaan ja omavaraisen lapsiperheihanteen kanssa.

4.4 Vakaus

VAKAUS	Valmistuminen ja vakityö ennen lasta; loisi vakautta
	Kykenemättömyys suunnitella elämää pitkälle liian epävarma tilanne lapselle

Taulukko 4. Vakaus aineistossa.

Vakaus ei varsinaisesti sijoitu mihinkään pääluokkaan samalla kuitenkin kytkeytyen kaikkiin kolmeen. Vakaus niin sanana kuin teemana esiintyi aineistossa miltei jokaisessa haastattelussa, joten en voinut jättää sitä analyysin ulkopuolelle. Siksi vakaus jäi omaksi itsenäiseksi luokakseen (taulukko 4), joka samalla sitoo yhteen muita luokkia.

Aineistossa *vakaus* ilmeni monenlaisina asioina. Osassa kommentteista vakaudelle ei ole sen kummempaa määritelmää, mutta moni myös perusteli, mitä vakaus heille on. Tämä saattoi tarkoittaa esimerkiksi tutkintoa, vakituista työpaikkaa, pitkäaikaista asuntoa tai omakotitaloa, pysyvää parisuhdetta tai elämäntilannetta, jossa muut asiat eivät vie liikaa aikaa tai huomiota lapselta. Vastajaat kokivat, että vakaissa olosuhteissa tulevaisuudessa vallitsee tietynlainen varmuus. Vaikka osa vastaajista kommentoikin, ettei heidän mielestään kaiken tarvitse olla valmista ennen lasta, kaipasivat hekin useimmiten jonkinlaista varmuutta tulevasta. Toisin sanoen esimerkiksi työpaikkaa ei tarvinnut jokaisen mielestä olla valmiina, mutta opintoala oli vähintäänkin hyvä olla mielessä – mieluiten opintopaikka olisi jo vastaanotettuna. Joku taas kuvasi vakautta varmaksi pohjaksi sekä itselle että lapselle. Tästä näkökulmasta voisi ajatella vakauden viittaavan siihen, että on pohja, jolla tulevat mahdolliset epävarmuudetkin olisi helpompia sietää.

Vakauden vastakohdaksi voisi ajatella epävakauden tai epävarmuuden. Epävarmoissa oloissa kaikki energia saattaa keskittyä selviytymiseen tai lyhyen aikavälin tavoitteisiin. Tällaisissa olosuhteissa on luultavaa, ettei lapsikaan opi ajattelemaan pitkälle tulevaisuuteen, kuten sitä, mitä korkea koulutus voisi pitkällä aikavälillä mahdollistaa. Voisi siis ajatella, että turvaamalla lapselle vakaat olosuhteet, annetaan tälle paremmat mahdollisuudet saavuttaa kulttuurista, sosiaalista tai taloudellista pääomaa myös tulevaisuudessa.

Epävarmuuden välttämisen kautta on aineistosta tulkittavissa myös jonkinlainen kaipuu valmiuteen. Aineistosta on tulkittavissa ajatus, että kaikki mitä lapselle tahdotaan tarjota, pitäisi olla valmiiksi annettavissa, tai vähintäänkin varmuus siitä, että tarvittavat asiat pystytään tulevaisuudessa tarjoamaan. Moni ei kokenut voivansa harkita lasta nykyisessä elämäntilanteessa esimerkiksi ennen opinnoista valmistumista, työpaikan saamista tai määräaikaikaisuuksia tehdessään. Nykyinen taloudellinen tilanne mainittiin myös usein esteeksi. Erityisesti nuorimmat vastaajat pohtivat myös omaa henkistä valmiutta tulla vanhemmaksi. On siis tulkittavissa, että pääoman eri muotojen puute voi vaikuttaa lastenhankinta-aikeisiin lykkäävästi.

Toisessa luvussa esittelemäni Mikko Piispaa (2018) mukailleen nyt perheellistyvässä iässä oleva y-sukupolvi on kokenut sekä yltäkylläisen lapsuuden että talouden rajut syösykierteet. Tämä on voinut tuoda mukanaan jonkinlaisen varautumisen elementin, kun mielessä on toisaalta oman lapsuuden huolettomuus, joka tahdotaan ehkä suoda omillekin lapsille, mutta toisaalta tietoisuus tulevaisuuden epävarmuudesta ja yllätyksellisyydestä. Olisikin kiinnostava tarkastella mahdollisuutta, onko vakituisen työpaikan ja korkean koulutuksen takia perheen perustamista lykkäävät tietyllä tapaa jo valmistautumassa tuleviin lapsiin, vaikeivätkä tällä hetkellä kokisi lasten olevan ajankohtaisia.

Ajatus elämän valmiudesta ennen lasten yrittämistä lienee osin seurausta ehkäisymenetelmien yleistyisestä. Myös toisessa luvussa esittelemäni Marketta Ritamies (2006, 236–237) toteaa naisten hormonaalisen ehkäisyn mahdollistaneen perhesuunnittelun ennennäkemättömällä tavalla ja esimerkiksi suotuisaa ajankohtaa erityisesti ensimmäisen lapsen syntymälle alettiin pohtia enemmän. Voisi siis sanoa, että ehkäisy on tarjonnut pariskunnille harkinta-ajan lastenhankinnalle. Aina voi ajatella, että olosuhteiden ollessa vähän paremmat, olisi aika lapsellekin parempi. Ehkäisy on mahdollistanut lapsen lykkäämisen näihin parempiin ajankohtiin. Toisaalta käyttämässäni aineistossa myös todettiin, että tällä tavalla ajateltuna aika voisi aina olla hieman parempi, eikä lasta siksi lopulta koskaan tulisi. Näin saattaa joidenkin kohdalla käydä. Joka tapauksessa varmat ehkäisymenetelmät ovat antaneet tilaa valmistautua lapsen tuloon ja valmistella lapselle mahdollisimman hyvät lähtökohdat elämään.

4.5 Resurssien vaihdettavuus

Kuten teorialuvussa jo totesin, Bourdieu (1986, 16) on suoraan todennut ainoastaan kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman olevan vaihdettavissa taloudelliseksi pääomaksi. Käyttämäni tulkinta pääomi-

en keskinäisestä vaihdettavuudesta on tässä tutkielmassa kuitenkin tätä laveampi ja katson, että jokaisesta pääoman muodosta voi saada etua toisen tavoittelemiseen.

Aineistossani suoraan näkyvä pääomien vaihdettavuus ilmenee esimerkiksi puheena siitä, kuinka haastateltava kokee tärkeäksi, että on itse hyväpalkkaisessa työssä ennen lastenhankintaa, jotta lapsen tullessa tälle voi tarjota esimerkiksi sosiaalista pääomaa hyvän asuinalueen ja läheisten perhesuhteiden muodossa tai kulttuurista pääomaa harrastusten muodossa. Hyväpalkkaisen työn taustalla taas voi olla vastaajan korkea koulutus, joka luetaan kulttuuriseksi pääomaksi. Vastauksissa pohdittiin jonkin verran myös sitä, miten tietyt resurssit lapsella mahdollistavat tälle myös muita pääoman muotoja. Esimerkiksi joku koki tärkeäksi, että lapsella olisi ”ne hienoimmat pleikkarit”, ilmeisesti jotta tämä ei kokisi jäävänsä verrokkiensa ulkopuolelle. Lisäksi aineistossa pohdittiin miten erilaiset resurssit tai niiden puute antaa erilaisia lähtökohtia lapsen elämälle:

Ne ketä on lapsia saanu, niillon se oma elämä niin semmosta repaleista ja koulut on jääny kesken ja ei oo töitä ja vaan ryypätään kaikki viikonloput, et emmä tiä haluaaks sitä lasta sit semmoseen tilanteeseen. Kattoo vierestä ite, että tarjotaanko sille hyvät kortit elämään. Jos oma äiti on tai isä, varsinki jos isää ylipäätään ees on missään, mikä sen lapsen tulevaisuus sitte on.

Edellisessä sitaatissa on niputettu yhteen useanlaista puutetta, esimerkiksi vanhempien koulutuksen ja töiden puute, sekä läheisten perhesuhteiden puute. Keskeistä kommentissa kuitenkin on se, mitä lapselle jää näiden asioiden puuttuessa antamatta, sekä pohdinta siitä, mitä eväitä lapsi saa tulevaisuuteen pitkällä tähtäimellä. Tämän vastakohtana voisi ajatella, että vastaajan oma motiivi saada yhtä sun toista valmiiksi ennen lasten yrittämistä olisi lapsen hyvän elämän mahdollistaminen myös tämän itsenäistyttyä ja aikuistuttua. Taustalla voi olla ajatus, että lapsen saadessa harrastaa ja elää huoleton ja turvallinen lapsuus, tämä voi hyödyntää kokemuksiaan, taustaansa ja ihmissuhteitaan myöhemmin elämässä ollessaan itse vastuussa resurssiensa kerryttämisestä ja vaihtamisesta.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa vedän ensin yhteen tutkielmani tuloksia. Sen jälkeen pyrin asemoimaan havaintoni osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua osin palaamalla toisessa luvussa esittelemääni aiempien tutkimusten teemoihin. Lopuksi hahmottelen ehdotuksen tuleviin perheellistymistä koskeviin tutkimuksiin.

Tarkastelin Väestöliiton vuoden 2017 perhebarometriin tekemiä fokusryhmähaastatteluja etsien vastausta kysymykseen: *mitä lapselle halutaan tarjota, sekä voisivatko lähtökohdat, joita lapselle tahdotaan tarjota, vaikuttaa lastanhankinta-aikeisiin*. Hain vastausta teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, jossa Pierre Bourdieun kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen pääoman käsitteet auttoivat minua luokkien määrittämisessä. Näiden rinnalle nousi myös oma erillinen luokkansa, jonka kommentoissa vastaajat ilmaisivat haluavansa saavuttaa jonkinlaisen vakauden ennen lasten yrittämistä.

Kulttuurisen pääoman alla kommentoitiin lapsen harrastuneisuutta ja paremmuutta. Vastaajat muun muassa kuvasivat haluaan mahdollistaa lapselleen miltei minkä tahansa harrastuksen – joko oman talouden puitteissa tai niin, että itse tulisi tienamaan tarpeeksi, jotta talous ei rajoittaisi vaihtoehtoja. Jotkut ilmaisivat myös, että omista lapsista tahdottiin keskivertoja parempia. *Sosiaalinen pääoma* sai alleen toiveet turvallisesta ja vakaasta asumisesta, hyvistä vanhempi-lapsisuhteista, sekä lapsen ja synnyttävän äidin terveydestä. *Taloudellisen pääoman* alaluokissa pohdittiin mikä olisi itselle ja omalle lapselle riittävä toimeentulo ja tahdotaanko tavaroita lapselle tyydyttämään perustarpeet vai myös jonkinlaisiksi statussymboleiksi. Näkemykset taloudellisen pääoman alla vaihtelivat enemmän kuin muiden luokkien kodalla, mutta yhdistävä toive kaikilla oli, ettei lapsen tarvitsisi murehtia rahan riittävyyttä tai pelätä ulkopuolelle jäämistä rahanpuutteen vuoksi. *Vakaus* muodostui omaksi itsenäiseksi luokakseen. Tämän luokan alle sijoittuivat ne kommentit, joissa vastaajat ilmaisivat halun saavuttaa jonkinlaista vakautta elämäänsä ennen perheellistymistä. Vakaa elämäntilanne merkitsi eri vastaajille vaihtelevissa määrin vakituista asumista, työpaikkaa, opintoalaa tai vakaita tulevaisuuden näkymiä. Tietyllä tapaa *vakaus* sitoo siis yhteen muita luokkia muodostumalla erilaisista pääomien yhdistelmistä. Vakauden ohella myös mainittiin, ettei lasta haluta epävarmaan tai epävakaaseen elämäntilanteeseen. Toisin sanoen lapselle toivotut lähtökohdat voivat vaikuttaa lastanhankinta-aikeisiin.

On siis monenlaisia asioita, joita vastaajat haluavat saada valmiiksi ennen lapsen tuloa, ainakin ideaalitulanteessa. Lapsiperheihanteet taas voivat kummuta niin ympäröivästä yhteiskunnasta esimerkiksi läheisten ja median kautta, kuin omasta lapsuudesta. Jos oma lapsuus on ollut yltäkylläinen ja onnellinen, ei omalle lapselle välttämättä soisi sen vähempää. Kuitenkin nyt perheellistymisen keskeisessä iässä olevat y-sukupolven edustajat ovat nähneet talouden kriisit ja varmaltakin tuntuvien tilanteiden murenemisen. Jotta omalle jälkikasvulle voisi siis taata onnellisen ja vakaan lapsuuden, koetaan ehkä tarpeelliseksi rakentaa elämälleen mahdollisimman vankka pohja. Jos vakaaseen pohjaan kuuluu pitkä koulutus, vakainainen työpaikka sekä omistusasunto, voi vakauden valmistelu niellä helposti vuosikymmenen. Hormonaalinen ehkäisy taas on tehnyt perhesuunnittelun ennennäke-

mättömällä tavalla mahdolliseksi, jolloin lasta suunnittelevilla ja toivovilla on tilaa joustaa vanhemmaksi tuloian suhteen, toki vain tiettyyn rajaan asti.

Syntyvyyden laskun yhdeksi syyksi on ehdotettu muun muassa sitä, että muut kiinnostavat asiat lykkäävät perheellistymistä tai saa jopa valitsemaan kokonaan lapsettomaksi jäämisen. Muun muassa tähän kysymykseen Väestöliittokin (Rotkirch & Tammissalo & Miettinen & Berg 2017, 24–25) haki vastausta samaisilla haastatteluilla, joita itsekin käytin aineistona tässä tutkielmassa. Rotkirch ym. esittelevät vuoden 2017 (22–24) perhebarometrissä myös liudan muita esitettyjä teorioita lapsiluvun pienenemiseen, kuten yksilöllistymisen, lasten kustannukset ja sosiaalisen statuksen, sekä alhaisen syntyvyyden ansan. Syntyvyyden alenemista on siis pohdittu monista näkökulmista, joista varmasti monella on osuutensa suomalaisperheiden pienentyneisiin lapsilukuihin.

Tällä tutkielmalla tahdonkin tuoda mukaan jälleen uuden näkökulman näihin jo moniäänisiin pohdintoihin. Analyysini antaa viitteitä siitä, että lastenhankinta-aikeita pohditaan paljon myös lapsen näkökulmasta. Haastatellut miettivät sitä, mikä olisi lapselle parasta ja lasta toivottiin esimerkiksi elämäntilanteeseen, jossa vanhempi ehtii olla läsnä lapsen elämässä, voi turvata lapsen kaikki tarpeet ja tarjota tälle turvallisen kasvuympäristön sekä moninaiset harrastusmahdollisuudet. On toki mahdollista, etteivät nämä aineistossa esitetyt ihanteet toteudu ainakaan siinä muodossa ja järjestyksessä kuin soisi, mutta lapsia tulisi silti. On myös mahdollista, että joku jää kiinni elämänsä valmiiksi saattamiseen eikä saa ikinä karistettua liiallista epävarmuuden tunnetta, jolloin joskus toivotu lapsi jää kokonaan vaille yritystä. Siksi koen, että tämä näkökulma olisi syytä ottaa huomioon niin perheellistymistä ja syntyvyyttä koskevissa tutkimuksissa kuin laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa. On eri asia, jos haluaa jäädä jo lähtökohtaisesti lapsettomaksi, kuin jos lapsettomaksi jää olosuhteiden viedessä perheellistymishaaveet mukanaan.

LÄHTEET

Erola, Jani (2010) Yhteiskuntaluokat, tulot ja lasten määrä. Teoksessa Jani Erola (2010) toim. Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2010-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna (2012) Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Härkönen, Juho (2010) Sosiaalinen periytyvyys ja sosiaalinen liikkuvuus. Teoksessa Jani Erola (2010) toim. Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2010-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Maksimainen, Heini (2019) Vauvattomuusbuumi. Kun lakkasimme lisääntymästä. Jyväskylä: Atena.

Miettinen, Anneli (2015) Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisten lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. Helsinki: Väestöliitto.

Piispa, Mikko (2018) Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.

Purhonen, Semi & Gronow, Jukka & Heikkilä, Riie & Kahma, Nina & Rahkonen, Keijo & Toikka, Arho (2014) Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. Helsinki: Gaudeamus.

Ritamies, Marketta (2006) Sinappikylvystä ehkäisytablettiin. Helsinki: Väestöliitto.

Rotkirch, Anna & Tammisalo, Kristiina & Miettinen, Anneli & Berg, Venla (2017) Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Helsinki: Väestöliitto.

Sutela, Hanna (2013) Määräaikainen työ ja perheellistyminen Suomessa 1984–2008. Helsinki: Tilastokeskus.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

ELEKTRONISET LÄHTEET

Coleman, James (1988) Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology* 94 (1988): S95–S120. https://www-jstor-org.libproxy.tuni.fi/stable/2780243?seq=1#page_thumbnails_tab_contents Viitattu 14.4.2020.

Bourdieu, Pierre (1986) The Forms of Capital. http://home.iitk.ac.in/~amman/soc748/bourdieu_forms_of_capital.pdf Viitattu 7.11.2019.

Helsingin Sanomat 4.3.2020. Naisten urakiireet eivät selitä syntyvyyden laskua, sanoo asiantuntija – esteet kasautuvat yhdelle ihmisryhmälle. <https://www.hs.fi/perhe/art-2000006426878.html> Viitattu 14.4.2020.

Helsingin Sanomat 25.2.2020. Kysely: Viidennes suomalaisista on lykännyt lastenhankintaa huonon rahatilanteen takia. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006419090.html> Viitattu 14.4.2020.

Helsingin Sanomat 13.10.2019. Varovainen sukupolvi. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006270883.html> Viitattu 14.4.2020.

Helsingin Sanomat: Lukijan mielipide 2.10.2019. Synnytykseen liittyvää kehollista uhrautumista ei pidetä enää palkitsevana. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006257662.html> Viitattu 14.4.2020.

Helsingin Sanomat 27.9.2019. Professori syntyvyyden rajusta laskusta: Suomen vauvakato on maailmanlaajuisesti poikkeuksellinen. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006253357.html> Viitattu 14.4.2020.

Kallunki, Jarmo & Purhonen, Semi (2017) Intergenerational transmission of cultural capital in Finland. *Research on Finnish Society* 10: 101–111. https://www.researchgate.net/publication/320612234_Intergenerational_transmission_of_cultural_capital_in_Finland Viitattu 18.11.2019.

Keski-Petäjä, Miina & Witting, Mika (2016) Vanhempien koulutus vaikuttaa lasten valintoihin. <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/vanhempien-koulutus-vaikuttaa-lasten-valintoihin/> Viitattu 11.3.2020.

Moisio, Pasi (2006) Suhteellinen köyhyys Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 71 (2006): 6, 639–645.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101045/066moisio.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
Viitattu 14.4.2020.

Tilastokeskus (2020) Pienituloisten määrä 640 000 vuonna 2018.
http://www.tilastokeskus.fi/til/tjt/2018/06/tjt_2018_06_2020-03-12_tie_001_fi.html Viitattu
14.4.2020.

Tilastokeskus (2019) Syntyvyyden jyrkkä aleneminen jatkui.
https://www.stat.fi/til/synt/2018/synt_2018_2019-04-26_tie_001_fi.html Viitattu 21.10.2019.

Tilastokeskus Menetelmät <https://www.stat.fi/tup/lomaketiimi/menetelmat.html>
Viitattu 3.11.2019.